

ленко В.О., Шматько В.Г. *Інноваційний менеджмент*. – М. – 2001. – 289 с. 9. *Инновационный менеджмент: Учебное пособие / Под ред. П.Н.Завлина, А.К.Казанцева, Л.Э.Миндели*. – СПб: Наука, 2000. 10. Гребнев Е.Т. *Управленческие нововведения*. – М.: Экономика, 1985. – 160 с. 11. Altman Edward I., Haldeman Robert G., Narayanan P. *Zeta analysis // Journal of Banking and Finance*. – 1977. – N 1- р.р. 29-54. 12. Петрович Й.М., Мороз Л.І. *Організація науково-дослідної підготовки виробництва та управління процесом її здійснення*. – Львів: Вид-во Державного ун-ту “Львівська політехніка”, 1999. – 63 с.

УДК 336.658

Й.М. Петрович

Національний університет “Львівська політехніка”,
кафедра менеджменту організацій

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ЕКОНОМІЧНОЇ ОЦІНКИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розглядаються питання розроблення методичних підходів щодо економічної оцінки інноваційної діяльності підприємств, в основу яких покладено систему показників, дано їхню характеристику і обґрунтовано важливість застосування у практиці управління.

Ключові слова: методи, інновації, система показників, ефективність.

The questions of development of methodical approaches in relation to the economic evaluation of innovative activity of enterprises in the basis of which the system of indexes is fixed are considered , their description and ob–routovano importance of application is given in practice of management.

Keywords: methods, innovation, system of indexes, efficiency.

Постановка проблеми

Прискорення темпів розвитку економіки України на інноваційних засадах зумовлює необхідність аналізу ефективності цих процесів на всіх рівнях ієрархії господарювання. Проте в практичній управлінській діяльності склалася ситуація, за якої розширення і поглиблення інноваційної діяльності, а це особливо стосується підприємств, неадекватно супроводжується розробкою і удосконаленням методів оцінки впливу інновацій на виявлення і використання резервів підвищення ефективності виробництва. Вирішення цієї проблеми є одним із важливих завдань економічної науки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

У сучасній науковій економічній літературі вітчизняними і зарубіжними авторами широко висвітлюються різнобічні теоретичні проблеми стратегії інноваційного розвитку економіки України [1], процесні аспекти, аспекти управління інноваціями [2], механізми інтенсифікації та оновлення продукції [3], формування і удосконалення системи інноваційного менеджменту в Україні [4] та багато інших проблем в цьому контексті. Однак питання економічної оцінки інноваційної діяльності підприємств лише епізодично відображається у публікаціях, що свідчить про актуальність дослідження цього питання.

Постановка цілей

Основним завданням цього дослідження є обґрунтування необхідності і важливості удосконалення економічної оцінки інноваційної діяльності підприємств в умовах прискорених ринкових трансформацій, тобто ставиться завдання проаналізувати діючі методичні підходи щодо економічної оцінки інноваційної діяльності та показати їхні переваги і недоліки, а також

обґрунтувати важливість і можливість удосконалення діючих методичних підходів економічної оцінки інноваційної діяльності промислових підприємств за допомогою використання узагальнювальних показників, які характеризують зростання ефективності виробництва у результаті впровадження інновацій.

Виклад основного матеріалу

На високому урядовому рівні протягом останніх років неодноразово наголошувалось на важливості і необхідності переходу економіки України на інноваційний шлях розвитку. У цьому контексті прийнято низку важливих урядових постанов, проведено десятки наукових конференцій, круглих столів та інших поважних заходів. Однак важливість проблеми не зменшується, а навпаки, зростає і вимагає прискореного вирішення.

Вирішення цього важливого стратегічного завдання зумовлюється необхідністю формування засад конкурентоспроможної економіки України, яка здатна ефективно функціонувати в умовах жорсткої глобалізаційної конкуренції. Виходячи із такого концептуального підходу, виникає ціла низка конкретних завдань, які необхідно вирішувати на всіх ієрархічних рівнях господарювання. Тобто назріла необхідність розроблення комплексу конкретних заходів, спрямованих на реалізацію інноваційної політики в усіх галузях національного господарства. Конкретизація цієї політики повинна знайти відображення в інноваційних програмах на всіх рівнях ієрархії господарювання.

Вирішальна роль у вирішенні цих завдань в практичній площині відведена основній ланці господарювання – підприємству. Це зумовлено насамперед тим, що на підприємствах матеріалізуються інноваційні розробки. Вони конкретно відображаються в застосуванні інноваційних технологій, в конструкціях нових виробів, в організації виробничих процесів та у різноманітних послугах. Отже, підприємство, його діяльність, є не тільки основним об'єктом матеріалізації інновацій, а й тією господарською ланкою, в умовах якої проявляється і досягається відповідна ефективність від інноваційної діяльності, тобто підвищується його конкурентоспроможність та конкурентоспроможність його виробів, покращуються економічні показники роботи підприємств, зростає їхня прибутковість.

На сучасному етапі господарюванні сформувались два методичні підходи щодо оцінки ефективності інноваційної діяльності – вартісно-ціновий, в основу якого покладено величину доходів чи прибутку, отриманих реалізацією інноваційного проекту протягом його життєвого циклу та кількісний статистичний.

Зупинимось на сутності та значущості цих методичних підходів дещо детальніше.

Методичний підхід оцінки економічної ефективності інноваційних проектів передбачає використання в розрахунках декілька показників, серед яких основними є такі: 1) чиста теперішня (дисконтована) вартість; 2) індекс рентабельності інвестицій; 3) внутрішня норма рентабельності; 4) термін окупності інноваційного проекту; 5) точка беззбитковості.

Необхідно зазначити, що такий методичний підхід застосовується для оцінки економічної ефективності великих інноваційних проектів.

Проте із практики діяльності промислових підприємств відомо, що ті із них, які нормально функціонують, впроваджують цілу низку інноваційних заходів, практично не здійснюючи не тільки жодних розрахунків згідно із згаданим вище методичним підходом до оцінки їхньої економічної ефективності, а обмежуються в крайніх випадках найпростішими розрахунками, які дають орієнтовне уявлення керівництву підприємств про використання наявних у них виробничих ресурсів.

Що стосується кількісного статистичного методичного підходу та враховуючи його особливість, треба зауважити, що сучасна статистична інформація не дає повного уявлення про ефективність інноваційної діяльності підприємств. Вона презентує швидше загальні дані, які здебільшого дають уявлення про кількісну оцінку цієї діяльності. Наприклад, серед основних показників інноваційної діяльності прийняті такі: кількість інноваційно активних підприємств (у відсотках до загальної кількості промислових підприємств); обсяг інноваційної продукції у вартісному вираженні (у відсотках до загального обсягу промислової продукції); обсяг інноваційних витрат у вартісному вираженні; впровадження нових технологічних процесів, одиниць; освоєння нових видів продукції, одиниць (з них нових видів техніки).

Не применшуючи значення і вагомості наведених вище показників, принагідно треба зазначити, що кількісна загальна оцінка інноваційної діяльності є важливою, але недостатньо ефективною для всебічної характеристики впливу інновацій на господарську діяльність підприємств. Мова повинна йти про презентацію та застосування показників, які дають можливість оцінювати якісні параметри діяльності підприємств від застосування інновацій та прискорення їхньої інноваційної діяльності. У цьому контексті важливе значення має застосування показників, за допомогою яких можна буде оцінювати ефективність виробництва на підприємстві в результаті його інноваційної діяльності. Насамперед, необхідно домагатися використання системи показників, застосування яких повинно дати відповідь про рівень і динаміку ефективності виробництва і ступінь використання виробничих ресурсів, орієнтувати менеджмент підприємств на динамічне зростання ефективності в результаті інноваційної діяльності, яка проявляється у збільшенні величини їх прибутку або обсягу продажів.

Отже, актуальним стає доцільність формування третього методичного підходу щодо оцінки економічної ефективності інноваційної діяльності підприємств. На нашу думку, в його основу доцільно покласти систему показників, які дадуть змогу оцінювати раціональне і економне використання підприємствами їхніх виробничих ресурсів, тобто це повинні бути узагальнюючі показники, застосування яких дасть змогу оцінювати ефективність виробництва діючих підприємств.

Однак необхідно зауважити, що характер показників ефективності може змінюватися залежно від структури використовуваних на підприємстві ресурсів, рівня їхньої взаємозамінності та особливостей нової технології виготовлення продукції. Проте загалом для підприємства використовується система показників ефективності повинна віддзеркалювати динаміку і абсолютний рівень ефективності використання найважливіших ресурсів. Для прикладу можна назвати систему цих показників, серед яких основними можуть бути:

1. Продуктивність праці (обсяг продажів в розрахунку на одного працівника або на одну гривню заробітної плати чи виробітку кількості продукції на одну людину/годину робочого часу), грн.
2. Ефективність використання активної частини основних фондів (обсяг продажів або кількість одиниць продукції в розрахунку на одну гривню активів), грн.
3. Енергомісткість продукції (обсяг продажів або кількість одиниць виготовленої продукції на одну Квт/год електроенергії), грн.
4. Матеріаломісткість (витрати матеріалів у розрахунку на обсяг продажів або на кількість одиниць виготовленої продукції), грн.
5. Витрати на одиницю виготовленої продукції, грн.

Перевага застосування цих показників полягає в тому, що відповідні управлінські служби підприємств володіють інформацією для їхнього розрахунку. Разом з тим, розрахунок цих показників можна здійснювати періодично, без особливих труднощів. Отже, отримана за допомогою цих показників інформація може стати важливим підґрунтям для здійснення моніторингу ефективності впроваджуваних інноваційних заходів в практику господарювання підприємств, тобто дасть змогу значно розширити інформаційну базу для прийняття оптимальних управлінських рішень.

Для досягнення оптимального значення цих показників важливо передбачити застосування різних форм стимулювання працівників підприємства, зайнятих інноваційною діяльністю. Як показує передовий вітчизняний та світовий досвід, серед форм економічного стимулювання інноваційної діяльності підприємства можна використовувати групові форми стимулювання за підсумками діяльності окремих виробничих підрозділів, інженерних служб та функціональних відділів, тісно пов'язаних з інноваційною діяльністю. Разом з тим, не повинні залишатись поза увагою результати роботи окремих виконавців, які заслужили на винагороду за вагомих особистий внесок в організацію та прискорення інноваційної діяльності підприємства. Надзвичайно важливо, щоб премії працівникам виплачувались зразу, як тільки досягнуто підвищення відповідних техніко-економічних показників та економії ресурсів.

Отже, оцінювання інноваційної діяльності підприємств зумовлює необхідність застосування системного підходу, основою якого повинна бути система показників. Тільки так можна створити презентативну інформацію про ефективність інноваційної діяльності підприємств та сформулювати необхідні передумови для управління цим процесом.

Висновки

Виконане дослідження дає можливість зробити такі висновки:

1. Аналіз інноваційної діяльності підприємств показує, що економічна оцінка цього виду їхньої господарської діяльності вимагає істотного поліпшення і, насамперед, застосуванням досконаліших методів.

2. Розроблені і використовувані на сучасному етапі методичні підходи щодо оцінки економічної ефективності інноваційної діяльності підприємств не охоплюють всього комплексу заходів, пов'язаних з цією діяльністю.

3. З використанням даних аналізу, які показують, що підприємства у своїй практичній діяльності впроваджують низку інноваційних заходів, які мають різне спрямування, доцільно розширити сферу оцінки цієї діяльності застосуванням узагальнювальних показників, які характеризують ефективність виробництва.

Перспективи подальших досліджень

Поглиблення і зростання масштабів інноваційної діяльності підприємств зумовлює необхідність досліджень для розроблення комплексної методики оцінки економічної ефективності цієї діяльності. Вона повинна орієнтувати науковців і практичних працівників на виконання комплексної оцінки результатів інноваційної діяльності, здійснювати порівняльну оцінку цих результатів, стати важливим інструментом формування інформації про економічну ефективність інноваційної діяльності підприємств.

1. *Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку/ За ред. акад.. НАН України В.М. Гейця. – К.: Інститут економічного прогнозу: “Фенікс”, 2003. – 1008с.* 2. *Чухрай Н., Патора Р. Інновації та логістика товарів: Монографія. – Львів: Видавництво НУ “Львівська політехніка”, 2001. – 264с.* 3. *Федулова Л.І. Актуальні проблеми менеджменту в Україні. – К.: “Фенікс”, 2005. – 320 с.* 4. *Грузнов И.И. Механизмы интенсификации продукции (теоретические и практические основы) Научная монография. – Одесса: ОНПК – ИПРЭИ НАН Украины, 2004. – 288 с.*